

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:3, Issue:12
sssjournal.com

pp.1850-1866
ISSN:2587-1587

2017
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 10/11/2017 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 19/12/2017
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 21.12.2017

B VE C KÜMESİ KİŞİLİK BOZUKLUKLARININ DAVRANIŞSAL İNHİBİSYON VE DAVRANIŞSAL AKTİVASYON SİSTEMLERİYLE İLİŞKİLERİNİN İNCELENMESİ¹

THE RELATIONSHIPS BETWEEN BEHAVIORAL INHIBITION AND BEHAVIORAL ACTIVATION SYSTEMS WITH PERSONALITY DISORDERS IN CLUSTER B AND C

Yrd. Doç. Dr. Yusuf BİLGE

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İTBF, Psikoloji Bölümü, yusuf.bilge@izu.edu.tr,
İstanbul/Türkiye

Doç. Dr. H. Özlem SERTEL BERK

İstanbul Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, osberk@istanbul.edu.tr, İstanbul/Türkiye

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Gray tarafından geliştirilen Pekiştirme Duyarlılık Teorisi'nde (PDT) iddia edilen cezaya duyarlılıkla ilişkili Davranışsal İnhibisyon Sistemi (DİS) ve ödülle duyarlılıkla ilişkili Davranışsal Aktivasyon Sistemindeki (DAS) yüksek veya düşük faaliyetin psikopatolojiye yol açtığı tezinin DSM-5'te yer alan B ve C kişilik bozuklukları (KB) kümeleri ve bu kümelerdeki kişilik bozuklukları açısından geçerliliğinin Türk örnekleminde incelenmesidir.

DİS ve DAS faktörleriyle kişilik bozuklukları arasındaki ilişkinin tespiti için %55.2'si kadın, %44.8'i erkek ve yaş ortalaması 37.18 (ss=10.25) olan 277 kişilik toplum örnekleminde DİS/DAS ölçeği ile Coolidge Eksen II Envanteri Türkçe Formu (CATI+TR) uygulanmıştır. Yapılan analizlerde B Kümesi ve kişilik bozukluklarının yüksek DAS faaliyetiyle, C Kümesi ve kişilik bozukluklarının yüksek DİS faaliyetiyle ilişkili olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, Davranışsal İnhibisyon Sistemi ve Davranışsal Aktivasyon Sistemindeki yüksek veya düşük faaliyetin kişilik bozukluklarıyla ilişkili olduğu iddiası desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Pekiştirme Duyarlılık Teorisi, Davranışsal İnhibisyon Sistemi, Davranışsal Aktivasyon Sistemi, Ödülle ve Cezaya Duyarlılık, Kişilik Bozuklukları

ABSTRACT

This study aim to test the validity of the hypothesis derived from Reinforcement Sensitivity Theory of Gray that high and low levels of activity in Behavioral Inhibition System (BIS) that is related with punishment sensitivity and Behavioral Activation System (BAS) that is related with reward sensitivity leads to psychopathology, on the basis of B and C personality disorder (PD) clusters of DSM-5 in a sample of Turkish participants.

In order to investigate the validity of Gray's hypothesis for Turkish participants, a community sample of 277 individuals (mean age =37.18, sd=10.83, 40.5 % men and 59.5 % women) were administered with BIS/BAS Scale in addition to CATI+TR. The pearson correlations of BIS and BAS scores with CATI+TR Axis II PD Subscales indicated that Cluster B Global and individual PD scores were significantly correlated with increased BAS activity where on the other hand that of Cluster C scores were significantly correlated with increased BIS activity. As a conclusion, the suggestion that the increased and decreased activity in Behavioral Inhibition and Behavioral Activation Systems are related with personality disorders is supported.

Keywords: Reinforcement Sensitivity Theory, Behavioral Inhibition System, Behavioral Activation System, Reward and Punishment Sensitivity, Personality Disorders

¹ Bu çalışma Dr. Yusuf BİLGE'nin (2014) doktora tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

1. GİRİŞ

Kişilik boyutları ile pekiştireç türleri arasındaki karşılıklı etkileşimi temel alması nedeniyle Gray'in nöropsikolojik kişilik teorisi *Pekiştireç Duyarlılık Teorisi-PDT (Reinforcement Sensitivity Theory-RST)* olarak anılmaktadır (Pickering, Díaz, ve Gray, 1995). PDT, pekiştirece duyarlılığın ve kişiliğin yanı sıra psikopatolojide gözlemlenen bireysel farklılıkların altında yatan Davranışsal İnhibisyon Sistemi (DİS), Davranışsal Aktivasyon Sistemi (DAS) ve Dövüş-Kaç Sistemi (DKS) olarak kavramsallaştırılan beynin üç majör alt sistemi olduğunu ileri süren nörobiyolojik temelli bir teoridir (Corr, 2004, 2008; Gray ve Mc Naughton 2000) ve bu teori, günümüzde kişilikle ilgili motivasyon temelli teorilerin arasında en etkili olanıdır (Smillie ve Jackson, 2006). Gray'in kişilik teorisi en fazla araştırılan ve yorumlanan teorilerden biridir (Dissabandara v.d., 2012).

Eysenck'in kişilik modelini hiyerarşik ve boyutsal açıdan kabul eden fakat ondan kişiliğin nedensel temelleri noktasında ayrılan Gray, şartlanmanın genel faktörlerini yeniden gözden geçirmiş ve elde ettiği sonuçlardan yola çıkarak kişiliğin biyolojik belirleyicileriyle ilgili bir teori oluşturmaya çalışmıştır. Gray'in bu teorisinde, Eysenck'in öğrenme deneylerinde daha çok tek faktör (acı verici uyarıcı) üzerinde yoğunlaştığı ve pozitif pekiştireci göz önünde bulundurmadığı belirtilmiş, ödül ve cezanın davranış üzerinde farklı etkiler yapması nedeniyle Eysenck'in canlanmaya dayanan öğrenme teorisinin ve bu teoriye dayanarak içedönüklerle dışadönüklerin arasındaki farklılıklarla ilgili öne sürdüğü hipotezlerin geçerliliğinin tehlikeye girdiği iddia edilmiştir (Corr, Pickering ve Gray, 1995). Eysenck'in kişilik tipleriyle ilgili öğrenme teorisini eleştiren Gray (1991), Eysenck'in içedönüklerin dışadönüklerden daha iyi öğrendikleri iddiasını reddederek öğrenmede içedönüklerin mi yoksa dışadönüklerin mi daha başarılı olacağını belirleyen temel faktörün pekiştireç türü olduğunu savunmuştur (Gray, 1991). Ona göre, Eysenck'in kişilik teorisinde yer alan Nörotisizm ise pekiştirece duyarlılığın derecesinin artması ile bağlantılı bir boyuttur (Gupta ve Nagpal, 1979). Yani, ödüle veya cezaya duyarlılığın yüksekliği kişiyi nörotikleştiren temel unsurdur. Gray'in temel hipotezleri, pekiştireç türü ve kişilik tipleri arasındaki ilişkinin araştırıldığı öğrenme deneyleriyle de desteklenmiştir (Gupta, 1976, s.47-52; Gupta ve Nagpal, 1978, s.203-206; Nagpal ve Gupta, 1979; Gupta ve Shukla, 1989; McCord ve Wakefield, 1981; Bilge, 1998).

Gray, kişilikteki bireysel farklılıkların heyecansal tepkilerdeki genel farklılıkları yansıttığı olgusuna dayanarak heyecansal davranış ve yaşantıya aracılık eden ve pekiştireç türüne göre devreye giren üç nöropsikolojik sistemi aşağıdaki gibi kavramsallaştırarak açıklamıştır (Gray, 1991; Corr, Pickering ve Gray, 1995) :

1) Davranışsal İnhibisyon Sistemi (DİS) [Behavioural Inhibition System (BIS)]: şartlı aversiv uyarana duyarlılığın kavramsal temelidir ve anksiyetenin nedensel temeli olarak düşünülmesi bakımından önemlidir. Bu sistem, (a) cezayla bağlanmış şartlı uyarana ve ödülün verilmemesine (frustrative nonreward), (b) aşırı yeniliğe, (c) doğuştan korku uyarılarına (yılan, ölü vs.), (d) yüksek şiddetteki uyarılara duyarlıdır. Amacı, cezaya götürmesi beklenen davranışı bastırarak “kaçınma” davranışlarını düzenlemek olan DİS, bu uyarılar karşısında davranışsal ketleme meydana getirerek dikkat ve canlanma seviyesini artırır. DİS'in aktivitesine eşlik eden en tipik duygu ise anksiyete olduğu için DİS'in duyarlılık düzeyi Gray'in “*anksiyete*” olarak belirlediği kişilik boyutunu etkiler. Bu sistemin biyolojik temeli, beyin sapı ve beyin sapının frontal lobtaki neokortikal yansımalarını içeren septo-hipokampal yolakla ilgilidir. Yüksek DİS aktivitesi, duyarlılığı arttırması nedeniyle korku, üzüntü, hayal kırıklığı, korku gibi negatif duyguların ortaya çıkmasına neden olur.

2) Davranışsal Aktivasyon Sistemi (DAS) [Behavioural Activation System (BAS)]: Şartlı istek uyandıran uyarılara duyarlılığın kavramsal temelidir ve dürtüsellik (impulsivity) nedensel temeli olarak düşünülmektedir. Bu sistem, (a) ödülle bağlanan şartlı uyarana, (b) cezanın kesilmesine veya verilmemesine bağlanan şartlı uyarılara duyarlıdır. DAS'ın amacı, organizmayı hedef biyolojik pekiştireçlere (yiyecek, su, cinsel eş vs.) yaklaştıran araştırıcı “yaklaşma” davranışını başlatmaktır. Gray, DAS'ın beyindeki mezolimbik dopaminerjik yollarını içerdiğini belirtir (Pickering, Diaz ve Gray, 1995). Bu sistem aktive edildiğinde “yaklaşma davranışı” veya olası cezadan “aktif kaçınma” söz konusudur. Bu sisteme eşlik eden duygular umut ve sevinç gibi pozitif duygulardır ve kişiliğin “*dürtüsellik*” (impulsivite) boyutu ile ilgilidir (Heubeck, Wilkinson ve Cologon, 1998).

3) Dövüş-Kaç Sistemi-DKS [Fight-Flight System (FFS)]: Şartsız aversiv uyarılara duyarlılığın temelidir ve psikotizmin nedensel temeli olarak düşünülür. Bu sisteme yeterli uyarıların girmesi, [(şartsız ceza veya ödül verilmemesi (frustrative nonreward)] savunma veya aynı türün bireyleri arasında saldırma yahut kaçma davranışı ortaya çıkarır. DKS'nin aktive olmasıyla, kızgınlık (savunmacı saldırganlık olgusunda) ve/veya panik (kaçma olgusunda) görülür. Kaçma veya savunmacı saldırganlık çevre şartlarına bağlı olarak oluşur.

Eğer kaçmak mümkünse organizma (hayvan veya kişi) kaçar; eğer kaçmak imkânsızsa dövüşür. Bu iki davranışsal patern arasında çok hızlı bir değişme vardır.

Gray'in teorisinde (1970, 1991) yukarıda da bahsedildiği gibi temel kişilik boyutları “*anksiyete*” ve “*dürtüsellik*” olarak adlandırılmıştır. Dışadönüklük yüksek DAS düşük DİS faaliyetinin, içedönüklük ise tersine bir durum olan yüksek DİS düşük DAS faaliyetinin, Nörotisizm ise DİS ve DAS'ın ortak faaliyetinin bir sonucu olarak tanımlanır. (Heubeck, Wilkinson ve Cologon, 1998). Özetle, PDT'de DİS anksiyete ve cezayla ilişkiliyken, DAS dürtüsellik ve ödüle duyarlılıkla ilişkilidir.

Gray'in psikopatolojiye bakış açısı boyutsal yaklaşıma dayanmaktadır dolayısıyla Pekiştireç Duyarlılık Teorisi'ne göre DİS ve DAS faaliyetlerinde uçlarda olan bireylerin psikopatoloji oluşumu açısından yüksek risk taşıdıkları iddia edilmekte (Pickering ve Gray, 1999) ve her iki sistemin faaliyetinin psikopatolojinin farklı tiplerinin altında yattığı düşünülmektedir (Gray, 1982; Quay,1988; Kimbrel v.d., 2008). PDT'de en geniş anlamda, DAS aktivitesi artmış olan bireylerin dışsallaştırma bozukluklarına (externalizing disorders), DİS aktivitesi artmış bireylerin içselleştirilme bozukluklarına (internalizing disorders) yatkın oldukları ileri sürülmektedir (Slobodskaya, 2007). Bu iddiadan hareketle, Davranışsal İnhibisyon ve Davranışsal Aktivasyon sistemlerinin faaliyetleriyle dışadönüklük, nörotisizm, psikotizm ve psikopatolojik semptomlar (Torrubi v.d., 2001); dışsallaştırma bozuklukları (hiperaktivite, davranış sorunları ve saldırganlık) ve içselleştirme bozuklukları (anksiyete, depresyon ve duygusal problemler) (Muris ve arkadaşları, 2005); sosyal anksiyete (Kimbrel ve arkadaşları, 2010); düşük anne bakımı, bulimia nervosa ve sosyal anksiyete (Kimbrel ve arkadaşları, 2008); çocuklardaki sosyo-emosyonel işlevler (sosyal anksiyete, depresyon, davranış problemleri) (Kingsbury ve arkadaşları, 2013); anksiyete, panik bozukluk, ayrılma anksiyetesi, genel anksiyete bozukluğu ve majör depresyon bozuklukları (Vervoort ve arkadaşları, 2010); hipokandria, psikasteni, paranoya ve histeri, anksiyete, korkular, obsesiflik, depresyon, sağlıkla ilgili endişeler ve düşük benlik değeri, psikopatik sapma ve şizofreni, depresyon ve sosyal içedönüklük (Segarra ve arkadaşları, 2007); travma sonrası stres bozukluğu (Pickett, Bardeen ve Orcutt, 2011); ergenlerde duygusal problemler, depresyon, dikkat eksikliği, davranışsal problemler, suça yönelik davranışlar, saldırgan davranışlar ve somatik şikâyetler (Slobodskaya ve arkadaşları, 2001); obsesif kompulsif semptomlar (Fullana ve arkadaşları, 2004a, 2004b); kompulsif satın alma davranışı (Mueller v.d., 2011); internet bağımlılığı (He ve arkadaşları, 2017); depresyon (Kasch ve arkadaşları, 2002); ergenlerde dürtüsellik, anksiyete ve depresyon ile internet bağımlılığı (Park ve diğerleri, 2013); psikopatolojik semptomlar ve baş etme stratejileri (Hundt ve arkadaşları, 2013); psikopatoloji ve psikolojik sağlık (Harnett ve arkadaşları, 2013); C kümesi kişilik bozuklukları (Caseras, Torrubi ve Farré (2001); Obsesif- Kompulsif, Çekingen, Bağımlı, Narsisistik, Histrionik, Borderline, Antisosyal KB, Paranoid, Şizoid ve Şizotipal kişilik bozuklukları (Pastor ve arkadaşları, 2007; Claes ve arkadaşları 2009; Ross ve arkadaşları, 2013); Narsisistik kişilik bozukluğu (Lootens, 2010); Borderline kişilik bozukluğu (Soler ve arkadaşlarının, 2014); kişilik bozuklukları semptomları ve Algılanan Ebeveyn Kontrolcülüğü ve Düşük Bakımı (Kimbrel ve arkadaşları, 2012) arasındaki ilişkileri incelemek için araştırmalar yapılmıştır. Yaptığımız literatür taramasında ise, Türkiye'de bu alanda yapılmış herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmada amacımız, Gray (1970, 1981, 1991, 2000) tarafından geliştirilen Pekiştireç Duyarlılık Teorisi'ne göre kişiliğin temel boyutlarının altında yattığı iddia edilen cezaya (anksiyete) ve ödüle (dürtüsellik) duyarlılıkla ilişkili olan Davranışsal İnhibisyon ve Davranışsal Aktivasyon sistemlerinin faaliyetlerindeki artışın veya azalmanın psikopatolojiye yol açacağı hipotezini DSM-5'te yer alan B kümesi (dürtüsellikle karakterize) ve C kümesi (anksiyete ile karakterize) kişilik bozuklukları açısından geçerliliğini toplum örnekleminde araştırmaktır.

2. YÖNTEM

2.1.Katılımcılar

DSM-5 Kişilik Bozuklukları ile DİS/DAS değişkenleri arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmada örneklem grubu, 309 kişiden oluşturulmuştur. DİS/DAS ölçeği ve CATI+TR uygulanan psikolojik veya psikiyatrik tedavi öyküsü olan 32 kişi örnekleme dâhil edilmeyerek İstanbul ilinde yaşayan 153'ü kadın (% 55.2), 124'ü erkek (% 44.8) olmak üzere toplam 277 kişilik bir örneklem oluşturulmuştur. Katılımcıların yaş aralığı 18-64'tür. Örneklemin yaş ortalaması 37.18'dir (Ss=10.25). Çalışmaya katılanların % 26'sı (n=72) ilköğretim, % 35'i (n=97) lise ve % 39'u (n=108) üniversite ve üstü eğitim almışlardır; % 22.7'si (n=63) bekâr, % 73.3'ü (n=203) evli, % 1,8'i (n=5) eşinden ayrılmıştır ve % 2.2'sinin (n=6) ise eşi vefat etmiştir; % 6.1'inin (n=17) ekonomik durumu düşük, % 84.5'inin orta (n=234), % 9.4'ünün (n=26) yüksektir (Tablo 1).

Tablo 1. Kişilik Bozuklukları ile DİS/DAS ilişkisi çalışmasındaki örneklem grubunun demografik özellikleri

Cinsiyet	n	%
Kadın	153	55,2
Erkek	124	44,8
Eğitim		
İlköğretim	72	26
Lise	97	35
Üniversite ve üstü	108	39
Medeni Durum		
Bekar	63	22,7
Evli	203	73,3
Ayrılmış	5	1,8
Eşi vefat etmiş	6	2,2
Ekonomik durum		
Düşük	17	6,1
Orta	234	84,5
Yüksek	26	9,4
Ana Meslek Grupları		
Yöneticiler	5	1,8
Profesyonel meslek mensupları	74	26,7
Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları	42	15,2
Büro hizmetlerinde çalışan elemanlar	11	4
Hizmet ve satış elemanları	29	10,5
Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar	16	5,8
Tesis ve makine operatörleri ve montajcılar	4	1,4
Nitelik gerektirmeyen meslekler	3	1,1
Emekli	7	2,5
Ev hanımı	58	20,9
Öğrenci	9	3,2
Diğer	8	2,9

DİS ve DAS seviye gruplarına göre DSM-5 B ve C Kümesi kişilik bozuklukları puanlarının karşılaştırıldığı çalışmada seviye grupları DİS/DAS ölçeği puan ortalamalarından 1 standart sapmalı puanlara göre belirlenmiştir. Oluşan seviye gruplarının puan sınırları ve denek sayıları, DİS puanı düşük seviye grubu 32.49 ve altı (n=49), DİS puanı yüksek seviye grubu 45.96 ve üstü (n=50), DAS puanı düşük seviye grubu 18.01 ve altı (n=60) ve DAS puanı yüksek seviye grubu 24.43 ve üstü (n=45)'dir.

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Demografik Bilgiler Formu

Bu çalışmada katılımcıların yaş, cinsiyet, ekonomik durum, medeni durum, meslek, eğitim ve psikolojik veya psikiyatrik yardım öyküsü bilgilerini içermektedir.

2.2.2. Coolidge Eksen II Envanteri Plus Türkçe Formu (CATI+TR)

Coolidge (2006) tarafından geliştirilen Coolidge Eksen II Envanteri, isminde sadece Eksen II geçmesine rağmen çok eksenli bir envanterdir. Temel amaç olarak, DSM kriterlerine dayanan kişilik bozukluklarının değerlendirilmesini hedefleyen CATI+ ile aynı zamanda DSM'de yer alan anksiyete, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), şizofreni, psikotik düşünce, sosyal fobi, içe çekilme, yetişkin dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) gibi psikopatolojik sendromlar ile nöropsikolojik işlevlerin (Dil İşlevleri, Hafıza ve Konsantrasyon ve beyin işlev bozukluğuna bağlı nörosomatik belirtiler dahil) değerlendirilmesi de mümkündür.

250 maddeden oluşan ve bir öz-bildirim envanteri olan Coolidge Eksen İki Envanteri Plus'ın orijinal formu DSM III-R'ye göre geliştirilmiş (CATI: Coolidge, 1984; Coolidge & Merwin, 1992) ve 200 maddeden oluşmuştur. 2006 yılında DSM IV-TR'ye göre revize edilen envanter, yaklaşık 30-45 dakikada cevaplandırılabilir. CATI+ boyutsal bir yaklaşıma dayanmaktadır ve normlar, normal işlev gösteren insanlardan elde edilen veriler kullanılarak oluşturulmuştur. Kesme puanları bir veya iki standart sapma ile belirlenmiştir (Coolidge, 2006). CATI+'da envanter maddeleri, 1 (kesinlikle yanlış), 2 (Yanılsa yakın), 3 (Doğruya yakın) ve 4 (Kesinlikle doğru) şeklinde Likert tipi ölçeklendirilmektedir. Teorik olarak DSM kriterlerine göre kesişen ve ayırt edici geçerliği tehdit etmeyen maddeler alt ölçeklerde örtüşen maddeler olarak değerlendirilmektedir (Coolidge, 2006). DSM-5'te kişilik bozuklukları kriterlerinde herhangi bir değişiklik

yapılmadığı için güncelliğini koruyan CATI+'nın "öz-bildirim" ve "önemli" diğeri olmak üzere iki formu vardır.

CATI+'nın Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması yaş ortalaması 33.40 (Ss=10.83) olan 1286 kişilik toplum örneklemeyle yapılmıştır. CATI+TR Kişilik Bozuklukları alt ölçeklerinin test- tekrar test güvenilirlik analizi için yapılan uygulama, İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde öğrenim gören yaş ortalaması 21,02 (standart sapma 2,15) olan 45'i kadın 7'si erkek toplam 52 gönüllü katılımcıdan oluşan bir gruba 4 hafta arayla yapılmıştır. Test-tekrar test çalışmasında CATI+TR Kişilik Bozuklukları alt ölçeklerinde korelasyon katsayıları en düşük Pasif Agresif KB alt ölçeğinde ($r=.67$) en yüksek Borderline KB alt ölçeğinde ($r=.90$) olarak hesaplanmıştır. Ortalama korelasyon katsayısının ise .82 olduğu görülmüştür. CATI+TR Eksen II kişilik bozuklukları alt ölçeklerinin en düşük Cronbach alfa katsayısı Kendini Baltalayan KB alt ölçeği için ($\alpha=.64$), en yüksek katsayı ise Depresif KB alt ölçeği için ($\alpha=.83$) hesaplanmıştır. Diğer kişilik bozuklukları ölçeklerinin güvenilirlik katsayıları ise, Antisosyal KB .81, Çekingen KB .77, Borderline KB .82, Bağımlı KB .82, Histrionik KB .76, Narsistik KB .77, Obsesif Kompulsif KB .75, Paranoid KB .71, Pasif Agresif KB .74, Sadistik KB .72, Şizotipal KB .72 ve Şizoid KB .74'tür. Kişilik bozuklukları alt ölçeklerinden elde edilen Cronbach alfa katsayı ortalaması .76 olarak bulunmuştur. Ayırt edici geçerlik analizinden elde edilen sonuçlara göre, kişilik bozuklukları ortalamalarının psikolojik veya psikiyatrik yardım öyküsü olan grupta anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür (Bilge, 2014).

2.2.3. Davranışsal İnhibisyon Sistemi/Davranışsal Aktivasyon Sistemi Ölçeği (DİS/DAS Ölçeği)

Carver ve White (1994) tarafından geliştirilen DİS/DAS Ölçeği, "*davranışsal inhibisyon* (behavioral inhibition)" alt ölçeği ile davranışsal aktivasyon (behavioral activation) başlığı altında yer alan "*eğlence arayışı*" (fun seeking), "*ödüle duyarlılık*" (reward responsiveness) ve "*dürtü*" (drive) olmak üzere toplam 4 alt ölçekten ve 24 maddeden oluşmaktadır. Davranışsal inhibisyon alt ölçeğinde 7 madde, eğlence arayışı alt ölçeğinde 4 madde, ödüle duyarlılık alt ölçeğinde 5 madde ve dürtü alt ölçeğinde ise 4 madde bulunmaktadır. Ölçekte yer alan 24 maddenin dördü doldurma maddesi olmasından dolayı değerlendirme 20 madde üzerinden yapılmaktadır. Katılımcılar, her bir maddede 4'lü likert tipi bir ölçek ile (1= Tamamen katılıyorum, 2= Biraz katılıyorum, 3= Biraz katılmıyorum, 4= Hiç katılmıyorum) kendilerini değerlendirirler. Ölçek bireysel olarak veya grup halinde uygulanabilir. Uygulaması oldukça kısa sürdüğü için herhangi bir süre kısıtlaması yoktur ancak değerlendirme yapılabilmesi için her bir maddenin eksiksiz şekilde cevaplanmış olması gerekmektedir. Puanlamada 2. ve 22. maddeler dışındaki tüm maddeler ters çevrilerek hesaplanır. Ölçeğin Türkçe güvenilirlik ve geçerlik çalışmalarına yaş aralığı 18-25 olan 371 üniversite öğrencisi katılmıştır. Test-tekrar test güvenilirliği incelemesi amacıyla DİS/DAS Ölçeği, 100 kişiye (51 kadın, 49 erkek) 4 hafta arayla tekrar uygulanmıştır. Ölçeğin 100 öğrenciye 4 hafta arayla uygulanması ile elde edilen test-tekrar test korelasyon değerleri; davranışsal inhibisyon alt ölçeği için .69, ödüle duyarlılık alt ölçeği için .59, eğlence arayışı alt ölçeği için .58 ve dürtü alt ölçeği için .80 olarak tespit edilmiştir. DİS/DAS Ölçeği Türkçe formunun iç tutarlılık güvenilirliğini tespit etmek amacıyla alt ölçeklerin Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları davranışsal inhibisyon alt ölçeği için .69, ödüle duyarlılık alt ölçeği için .57, eğlence arayışı alt ölçeği için .63 ve dürtü alt ölçeği için .69 olarak saptanmıştır. Faktör analizi, orijinal ölçekteki 4 faktörlü yapıyı (davranışsal inhibisyon, eğlence arayışı, ödüle duyarlılık ve dürtü) desteklemiştir (Şişman, Ayçiçeği-Dinn ve Dinn, 2008; Şişman, 2012).

2.3. Veri Analizi

Bu çalışmadaki ilişkisel hipotezlerin testi için Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı analizi yapılmıştır. Aynı zamanda bu korelasyonlara dayanarak, her bir alt ölçek (DİS, DAS ve kişilik bozuklukları) için hipotezleri güçlendirmek amacıyla yordayıcı değişkenlerin modele girildiği Adımsal (stepwise) Doğrusal Çoklu Regresyon analizleri uygulanmıştır.

DİS, DAS ve kişilik bozukluklarının aralarındaki faktör yapısını incelemek içinse Ana Bileşenler Yöntemi ve Varimax döndürmesi ile Faktör analizi uygulanmıştır. Veri setinin faktör analizi için uygunluğunun değerlendirilmesi, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği ve Barlett testi ile yapılmıştır.

DAS veya DİS'te uçlarda duyarlılık gösteren bireylerin psikopatolojiye yatkın oldukları varsayımını sınamak amacıyla DİS ve DAS ölçeği puanlarına göre oluşturulan yüksek ve düşük seviye gruplarının kişilik bozuklukları ortalama puanları arasındaki farklılıkların analizi amacıyla bağımsız örneklem için t testi yapılmıştır. İstatistiksel analizler için SPSS v21.0 programı kullanılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. ile DİS ve DAS Puanları ile B ve C Kümesi Kişilik Bozuklukları Puanları Korelasyon Analizi Bulguları

CATI+TR Kişilik Bozuklukları B ve C kümeleri toplam puanları ve bu kümelerde yer alan Anti Sosyal, Borderline, Histrionik, Narsisistik, Çekingen, Bağımlı ve Obsesif Kompulsif kişilik bozuklukları puanlarıyla DİS/DAS ölçeğinin DİS ve DAS alt ölçek puanları arasındaki ilişkiyi görmek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı analizi yapılmıştır.

Analiz sonuçlarında B Kümesi kişilik bozukluğu toplam puan ortalamaları ve bu kümede yer alan kişilik bozuklukları ile DİS/DAS puanları arasındaki ilişki için yapılan analizler, B kümesi KB toplam puan ortalamasıyla DİS puanı arasında .11 ($p > .05$), DAS puanı arasında .44 ($p < .001$); Anti Sosyal KB ile DİS arasında -.06 ($p > .05$), DAS arasında .24 ($p < .001$); Borderline KB ile DİS arasında .17 ($p < .001$), DAS arasında .30 ($p < .001$); Histrionik KB ile DİS arasında .06 ($p > .05$), DAS arasında .48 ($p < .001$) ve Narsisistik KB ile DİS arasında .24 ($p < .001$), DAS arasında .44 ($p < .001$) korelasyon katsayıları olduğunu göstermiştir. Hem DİS hem de DAS'la aralarında pozitif korelasyon bulunan Borderline ve Narsisistik KB'lerin korelasyon katsayılarının karşılaştırılması sonucunda, her iki kişilik bozukluğunun DAS'la korelasyon katsayılarının DİS'le korelasyon katsayılarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Narsisistik KB için $z = 2.76$ ($p < .001$), Borderline KB için $z = 1.61$ 'dir ($p \leq 0.05$). Yani Narsisistik ve Borderline KB'nin DİS'ten çok DAS'la ilişkili olduğu söylenebilir.

C Kümesinde yer alan Çekingen KB, Bağımlı KB ve Obsesif-Kompulsif KB ve C Kümesi kişilik bozukluğu toplam ortalama puanıyla DİS puanları arasında .001 seviyesinde pozitif korelasyon bulunmuştur. Korelasyon katsayıları sırasıyla .40, .39, .30 ve .43'tür. DAS'la Çekingen KB arasında anlamlı derecede ($p < .001$) negatif korelasyon katsayısı (-.19) elde edilmiştir. DAS'la C Kümesi toplam ortalama puanı, Bağımlı KB ve Obsesif Kompulsif KB arasındaki korelasyon katsayıları ise anlamlı seviyede değildir. Sonuç olarak C Kümesi ve bu kümede yer alan kişilik bozukluklarının DİS'le pozitif yönde ve aynı zamanda Çekingen KB'nin DAS'la negatif yönde ilişkili olduğu söylenebilir (Tablo 2).

Tablo 2. DİS-DAS puanları ile B ve C Kümesi Kişilik Bozuklukları puanları arasındaki korelasyon katsayıları

KİŞİLİK BOZUKLUKLARI	DİS	DAS
B KÜMESİ		
ANTİSOSYAL	,11	,44*
BORDERLİNE	-,06	,24*
HİSTRİONİK	,17*	,30*
NARSİSİSTİK	,06	,48*
	,24*	,44*
C KÜMESİ		
ÇEKİNGEN	,43*	,03
BAĞIMLI	,40*	-,19*
OBS.-KOMP.	,39*	,09
	,30*	,11

* $p < 0.01$

3.2. DİS ve DAS Puanlarının Kişilik Bozukluklarını Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Bağımsız değişken olarak DİS ve DAS puanlarının bağımlı değişken olarak B kümesi ve bu kümedeki kişilik bozuklukları puanları için yapılan regresyon analizinde, B kümesi KB toplam puan varyansının % 1.4'ünün DİS ($R^2 = .014$ B=2.008 $p < .05$) % 19.5'inin ($R^2 = .195$ B=1.095 $p < .001$) DAS tarafından anlamlı derecede yordandığı görülmüştür. DAS bağımsız değişkeni, Anti Sosyal KB'nin % 5.6'sını ($R^2 = .056$ B=.403 $p < .001$), Histrionik KB'nin %23.1'ini yordarken Borderline KB'nin % 3.2'sini DİS ($R^2 = .032$ B=.444 $p < .001$), % 9.1'ini DAS ($R^2 = .091$ B=.372 $p < .001$) ve Narsisistik KB'nin % 5.8'ini DİS ($R^2 = .058$ B=.662 $p < .001$), % 19.6'sını ($R^2 = .196$ B=.599 $p < .001$) DAS anlamlı seviyede yordamaktadır.

Regresyon analizlerine göre, DAS puanı C kümesinde yer alan Çekingen KB'nin % 3.4'lük ($R^2 = .034$ B= -.186 $p < .001$) ve Obsesif Kompulsif KB'nin % 1.3'lük ($R^2 = .013$ B=.152 $p < .05$) kısmını yordarken DİS puanı C Kümesi Toplam KB'nin % 18.3'ünü ($R^2 = .183$ B=2.678 $p < .001$), Çekingen KB'nin % 15.9'ünü ($R^2 = .159$ B=.808 $p < .001$), Bağımlı KB'nin % 15.4'ünü ($R^2 = .154$ B=1.052 $p < .001$) ve Obsesif Kompulsif KB'nin %9.1'ini ($R^2 = .091$ B=.817 $p < .001$) yordamaktadır (Tablo 3).

Tablo 3. DİS ve DAS Puanlarının Kişilik Bozukluklarını Yordama Gücüne Yönelik Yapılan Regresyon Analizi Sonuçları

	YORDAYICI DEĞİŞKEN							
	DAVRANIŞSAL İNHİBİSYON SİSTEMİ			DAVRANIŞSAL AKTİVASYON SİSTEMİ			Toplam R ²	F
	R	R ²	B	R	R ²	B		
ANTİ SOSYAL	-	-	-	,24	.056**	.403**	.056**	16,28**
BORDERLINE	,18	.032**	.444**	,30	.091**	.372**	.123**	19,16**
HİSTRİONİK	-	-	-	,48	.231**	.634**	.231**	82,69**
NARSİSİSTİK	,24	.058**	.662**	,44	.196**	.599**	.255**	46,82**
B KÜMESİ		.014*	2.008*	.44	.195**	1.091**	.209**	36,27**
ÇEKİNGEN	,40	.159**	.808**	,184	.034**	-.186**	.193**	32,83**
BAĞIMLI	,39	.154**	1.052**	-	-	-	.154**	50,02**
OBSESİF KOMPULSİF	,030	.091**	.817**	,11	.013*	.152**	.104**	15,93**
C KÜMESİ	.43	.183**	2.678**	-	-	-	.183**	61,44**

* p < 0.05 ** p < 0.01

3.3. B ve C Kümesi Kişilik Bozuklukları ile DİS/DAS Faktör Analizi Bulguları

B ve C Kişilik Bozuklukları kümelerindeki Antisozyal, Borderline, Histrionik, Narsisistik, Çekingen, Bağımlı ve Obsesif Kompulsif kişilik bozuklukları ile DİS ve DAS alt ölçeklerinden elde edilen veri setinin faktör analizi için uygunluğunun değerlendirilmesi amacıyla yapılan analizlerde, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği ölçütü seviyesi .73 (iyi) ve Barlett testi sonucu anlamlılık seviyesi $X^2_{(36)} = 1133.87$, $p < .000$ olarak bulunmuştur. Faktör analizi için CATI+TR kişilik bozuklukları ve DİS/DAS alt ölçeklerinin toplam puanları kullanılarak Kaiser normalizasyonlu Varimax döndürmesine göre Temel Bileşenler Analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda, Pekiştirilme Duyarlılık Teorisinde iddia edildiği gibi ödüle ve cezaya duyarlılıkla ilişkili 2 faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Elde edilen sonuçlar DSM-5 sınıflandırmasıyla uyumluluk göstermektedir. Antisozyal, Borderline, Histrionik ve Narsisistik kişilik bozuklukları ile DAS ana teması “ödüle duyarlılık” olan Faktör 1’e yüklenirken Çekingen, Bağımlı ve Obsesif Kompulsif kişilik bozuklukları ile DİS ana teması “cezaya duyarlılık” olan Faktör 2’ye yüklenmektedir. Yapılan analiz sonucunda, öz değeri 1’in üzerinde olan, bu 2 faktör toplam varyansın sırasıyla % 33.54 ve % 29.31’ini ve kümülatif olarak da % 62.85’ini açıklamaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. CATI+TR B ve C Kişilik Bozuklukları Kümeleri ile DİS/DAS alt ölçeklerinin başlıca faktör yüklenme sonuçları

	Faktör Bileşenleri		Ortak Varyans Değerleri
	1	2	
DAS	,691		,519
Anti Sosyal KB	,703		,503
Borderline KB	,752		,716
Histrionik KB	,852		,727
Narsisistik KB	,721		,658
DİS		,652	,427
Çekingen KB		,870	,762
Bağımlı KB		,789	,709
Obsesif-Kompulsif KB		,700	,632

3.4. Davranışsal İnhibisyon ve Davranışsal Aktivasyon Sistemleri Düzeyi Gruplarının Kişilik Bozuklukları Ortalama Puanlarının Farklarının Analizi Bulguları

DİS ve DAS düzeylerine göre kişilik bozukluklarının değişim seviyesini analiz etmek için DİS ve DAS ortalama puanlarından 1 standart sapma baz alınarak düşük ve yüksek gruplar belirlenmiştir. DAS ortalama puanı 39.27 standart puanı 6.78 olduğu için düşük seviye DAS Grubu 32.49 ve altı (N=49), yüksek seviye DAS Grubu 45.96 ve üstü (N=50); DİS puanının ortalaması 21.14 standart sapması ise 3.29 olduğu için düşük seviye DİS Grubu 18.01 ve altı (N=60), yüksek seviye DİS Grubu 24.43 ve üstü (N=45) puan alanlar olarak belirlenmiştir. Oluşturulan DAS ve DİS seviye gruplarının kişilik bozuklukları puan farkları, PDT’nin bu sistemlerdeki düşük veya yüksek faaliyetlerin kişilik bozukluklarını etkileyeceği iddiasından hareketle kendi içlerinde t testi ile karşılaştırılmışlardır.

B Kümesi kişilik bozukluğu ve bu kümede yer alan kişilik bozuklukları puanlarının karşılaştırıldığı t testi analizleri sonucunda (Tablo 5), Anti Sosyal KB puanı, düşük seviye DAS grubuna göre yüksek seviye DAS

grubu lehine ($t_{(97)}=3.629$, $p<.000$) anlamlı seviyede yüksekken DİS gruplarının Anti Sosyal KB puanları arasında anlamlı seviyede ($t_{(103)}=1.091$, $p>.01$) bir fark yoktur. Borderline KB puanı yüksek seviye DAS grubunda düşük seviye DAS grubuna göre ($t_{(97)}=4.12$, $p<.000$), yüksek seviye DİS grubunda düşük seviye DİS grubuna göre ($t_{(103)}=1.974$, $p\geq.051$) anlamlı seviyede yüksektir. Yüksek seviye DAS grubunun Histriyonik KB puanı düşük seviye DAS grubunun puanından anlamlı seviyede ($t_{(97)}=6.639$, $p<.000$) yüksekken DİS gruplarının Histriyonik KB puanları arasındaki fark anlamlı seviyede değildir ($t_{(103)}=.912$, $p>.01$). Grupların Narsisistik KB puanları karşılaştırıldığında düşük seviye DAS grubuna göre yüksek seviye DAS grubunun ($t_{(97)}=6.709$, $p<.000$), düşük seviye DİS grubuna göre ise yüksek seviye DİS grubunun ($t_{(103)}=3.468$, $p<.001$) lehine anlamlı seviyede yüksek çıkmıştır. Yüksek seviye DAS grubunun B Kümesi KB puanı, düşük seviye DAS grubunun B Kümesi KB puanından anlamlı seviyede ($t_{(97)}=.6433$, $p<.000$) yüksekken DİS gruplarının B Kümesi KB puanları arasında anlamlı seviyede fark yoktur ($t_{(103)}=1.331$, $p>.01$). Sonuç olarak, Borderline ve Narsisistik KB puanları hem yüksek seviye DAS hem de yüksek seviye DİS gruplarında; Anti Sosyal KB, Histriyonik KB ve B Kümesi KB toplam puanları yüksek seviye DAS gruplarında diğer gruplara göre anlamlı derecede yükselmiştir.

Tablo 5. DİS ve DAS Puanı Seviye Gruplarının B Kümesi ve C Kümesi Kişilik Bozuklukları Puan Ortalamaları Arasındaki Farklara Yönelik t testi Sonuçları

KB	GRUP	N	\bar{X}	SS	t	df	p
ANTİSOSYAL	DÜŞÜK SEVİYE DAS GRUBU	49	64,56	9,05	3,629	97	,000
	YÜKSEK SEVİYE DAS GRUBU	50	73,76	15,32			
	DÜŞÜK SEVİYE DİS GRUBU	60	70,11	15,41	1,091	103	,278
	YÜKSEK SEVİYE DİS GRUBU	45	67,32	8,73			
BORDERLİNE	DÜŞÜK SEVİYE DAS GRUBU	49	40,09	8,61	4,121	97	,000
	YÜKSEK SEVİYE DAS GRUBU	50	47,48	9,20			
	DÜŞÜK SEVİYE DİS GRUBU	60	41,84	9,17	1,974	103	,051
	YÜKSEK SEVİYE DİS GRUBU	45	45,14	7,48			
HİSTRİONİK	DÜŞÜK SEVİYE DAS GRUBU	49	65,46	9,82	6,639	97	,000
	YÜKSEK SEVİYE DAS GRUBU	50	78,28	9,40			
	DÜŞÜK SEVİYE DİS GRUBU	60	71,38	9,87	,912	103	,364
	YÜKSEK SEVİYE DİS GRUBU	45	73,08	8,83			
NARSİSİSTİK	DÜŞÜK SEVİYE DAS GRUBU	49	54,34	9,52	6,709	97	,000
	YÜKSEK SEVİYE DAS GRUBU	50	65,67	7,14			
	DÜŞÜK SEVİYE DİS GRUBU	60	57,92	10,05	3,468	103	,001
	YÜKSEK SEVİYE DİS GRUBU	45	64,19	7,81			
B KÜMESİ	DÜŞÜK SEVİYE DAS GRUBU	49	224,45	30,22	6,433	97	,000
	YÜKSEK SEVİYE DAS GRUBU	50	265,18	32,69			
	DÜŞÜK SEVİYE DİS GRUBU	60	241,25	37,52	1,331	103	,186
	YÜKSEK SEVİYE DİS GRUBU	45	249,73	23,50			
ÇEKİNGEN	DÜŞÜK SEVİYE DAS GRUBU	49	41,99	8,18	2,935	97	,004
	YÜKSEK SEVİYE DAS GRUBU	50	37,63	6,56			
	DÜŞÜK SEVİYE DİS GRUBU	60	35,55	6,29	6,041	103	,000
	YÜKSEK SEVİYE DİS GRUBU	45	43,35	6,89			
BAĞIMLI	DÜŞÜK SEVİYE DAS GRUBU	49	55,09	9,97	,785	97	,434
	YÜKSEK SEVİYE DAS GRUBU	50	56,57	8,80			
	DÜŞÜK SEVİYE DİS GRUBU	60	51,36	8,59	5,910	103	,000
	YÜKSEK SEVİYE DİS GRUBU	45	60,84	7,46			
OBSESİF KOMPULSİF	DÜŞÜK SEVİYE DAS GRUBU	49	59,30	9,38	1,445	97	,152
	YÜKSEK SEVİYE DAS GRUBU	50	61,87	8,28			
	DÜŞÜK SEVİYE DİS GRUBU	60	58,37	8,50	4,670	103	,000
	YÜKSEK SEVİYE DİS GRUBU	45	66,06	8,14			
C KÜMESİ	DÜŞÜK SEVİYE DAS GRUBU	49	156,38	23,11	,072	97	,942
	YÜKSEK SEVİYE DAS GRUBU	50	156,07	19,92			
	DÜŞÜK SEVİYE DİS GRUBU	60	145,28	19,15	6,842	103	,000
	YÜKSEK SEVİYE DİS GRUBU	45	170,25	17,60			

C Kümesi ve bu kümedeki kişilik bozuklukları puanlarına yönelik analiz sonuçlarına göre (Tablo 5), Çekingen KB puanı düşük seviye DAS grubunda yüksek seviye DAS grubuna göre ($t_{(97)}=2.935$, $p<.01$) ve yüksek seviye DİS grubunda düşük seviye DİS grubuna göre ($t_{(103)}=6.041$, $p<.000$) anlamlı seviyede yüksektir. Bağımlı KB puanı açısından düşük ve yüksek seviye DAS grupları arasında anlamlı seviyede anlamlı bir fark yokken ($t_{(97)}=.785$, $p>.01$), düşük seviye DİS grubuna göre yüksek seviye DİS grubu lehine anlamlı seviyede bir fark

söz konusudur ($t_{(103)}=5.91$, $p<.000$). Düşük seviye DAS grubuyla yüksek seviye DAS grubunun Obsesif Kompulsif KB puanları arasındaki fark anlamlı seviyede değildir ($t_{(97)}=1.445$, $p>.01$). Yüksek seviye DİS grubuyla düşük seviye DİS grubunun Obsesif Kompulsif KB puanları arasındaki fark ise yüksek seviye DİS grubu lehine anlamlı seviyede yüksektir ($t_{(103)}=4.67$, $p<.000$). C Kümesi KB toplam puanı, yüksek seviye DİS grubunda düşük seviye DİS grubuna göre anlamlı seviyede yüksekken ($t_{(103)}=6.842$, $p<.000$) yüksek seviye DAS grubuyla düşük seviye DAS grubunun arasındaki fark anlamlı seviyede değildir ($t_{(97)}=.072$, $p>.05$).

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada Gray (1970, 1981, 1991, 2000), tarafından geliştirilen Pekiştirici Duyarlılık Teorisi'ndeki cezaya ve ödüle duyarlılıkla ilişkili Davranışsal İnhibisyon ve Davranışsal Aktivasyon sistemlerindeki yüksek veya düşük faaliyetin psikopatolojiye yol açtığı tezi DSM-5'te yer alan B ve C kişilik bozuklukları kümeleri ve bu kümelerdeki kişilik bozuklukları açısından geçerliliği toplum örnekleminde araştırılmıştır.

Antisosyal kişilik bozukluğu ile ilgili yaptığımız analizler sonucunda, Anti Sosyal KB ile DAS arasında anlamlı derecede pozitif, DİS'le negatif yönde fakat anlamlı olmayan derecede korelasyon katsayısı bulunmuş ve DAS bağımsız değişkeninin Anti Sosyal KB puanlarını anlamlı derecede yordadığı görülmüştür. Faktör analizinde elde edilen sonuçlara göre ise Anti Sosyal KB'nin DAS ile aynı faktöre yüklenmesi aralarında yapısal bir ilişkinin olduğunu kanıtlamıştır. DAS ve DİS düşük ve yüksek seviye gruplarının kişilik bozukluğu puanlarında anlamlı derecede bir değişimin olup olmadığına dair yaptığımız t testi analizi sonucunda, Anti Sosyal KB puanının yüksek seviye DAS grubu lehine anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, DAS faaliyetindeki artışla Antisosyal KB arasında bir ilişki söz konusudur.

Bu alanda yapılan diğer araştırmalarla karşılaştırıldığında Ross (2013), Cleas, v.d. (2009) ve Pastor'un (2007) araştırma sonuçları, bulgularımızla paralellik göstermektedir. Bu araştırmalarda Antisosyal Kişilik bozukluğu ile DAS arasında anlamlı derecede pozitif korelasyon bulunmuştur. DİS'le bu kişilik bozukluğu arasındaki korelasyon katsayıları negatif yönde olmakla birlikte Cleas'ın (2009) ve Pastor'un (2007) Morey'in geliştirdiği MMPI-KB formunu kullandığı araştırmalarda buldukları korelasyon sayıları araştırmamızdaki sonuçla benzer şekilde anlamlı seviyede değildir. Ross'un (2013) ve Pastor'un (2007) Ben Porath'ın MMPI-KB formunu kullandığı araştırmada ise negatif korelasyonlar anlamlı derecededir. Madde kullanımı, Histriyonik KB ve Antisosyal KB ile DAS ve DİS faktörleri arasındaki ilişkilerin incelendiği diğer bir araştırmada (Taylor vd., 2006) ise araştırmamızın sonucuyla benzer bir şekilde Antisosyal KB ile yüksek DAS ve düşük DİS faaliyeti arasında ilişki bulunmuştur. DİS'in fonksiyonunun cezaya götüren davranışı ketlediği ve anksiyete ile ilişkili olduğu (Corr, Pickering ve Gray, 1995) göz önünde bulundurulduğunda Fowles'ın (1980) da iddia ettiği gibi Antisosyal kişilik bozukluğunda zayıf bir DİS faaliyetinin olması beklenen bir durumdur. Ona göre, bu durum güçlü bir ödül arayışına (DAS faaliyetinde artışa) dolayısıyla dürtüselliğe ve Quay'ın (1993) sosyalizasyon yetersizliği olarak ifade ettiği toplumsal kuralları öğrenememelerine neden olmaktadır.

Sonuç olarak, Antisosyal kişilik bozukluğunun dürtüsellekle ilişkili olan yasal ve etik davranışlara uymada başarısızlık, hilekârlık, benmerkezcilik, başkalarının isteklerine karşı ilgisizlik, sorumsuzluk, manipülatif davranma ve/veya risk alma gibi tipik özellikleri (APA, 2013) zayıflamış DİS ve yüksek DAS faaliyetleriyle ilişkili görünmektedir.

Histriyonik KB puanı ile DAS puanı arasında pozitif yönde anlamlı derecede korelasyon bulunurken regresyon analizine göre, DAS bağımsız değişkeninin Histriyonik kişilik bozukluğunu yordadığı tespit edilmiştir. Faktör analizi sonucunda ise bu kişilik bozukluğunun ödüle duyarlılıkla bağlantılı olan DAS'la aynı faktöre yüklendiği görülmüştür. DAS ve DİS seviye gruplarının kişilik puanları karşılaştırıldığında DAS puanı yüksek grubun Histriyonik KB puanı DAS puanı düşük grubun puanından anlamlı derecede yüksekken, yüksek ve düşük puanlı DİS gruplarının KB puanları arasında anlamlı derecede fark bulunmamıştır. Araştırmamızın bulguları, Histriyonik KB'nin yüksek DAS faaliyetiyle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Elde ettiğimiz korelasyon katsayıları, Ross (2013) ve Pastor'un (2007) araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Taylor'un (2006) yukarıda da bahsettiğimiz çalışmasında da araştırmamızın sonucuyla benzer bir şekilde Histriyonik KB ile yüksek DAS ve düşük DİS faaliyeti arasında ilişki bulunmuştur. Cleas v.d.'nin (2009) çalışmasında ise bu kişilik bozukluğu hem DAS hem de DİS'le anlamlı derecede pozitif korelasyon göstermektedir. DSM-5 Histriyonik KB kriterlerinde de görüleceği üzere, ilgi odağı olma isteği, baştan çıkarıcı, ayartıcı davranışlar, ilgi çekmek için dış görünümünü kullanma, etkilemeye yönelik konuşma biçimi gibi davranışlar ödüle duyarlılıkla ilişkili olan DAS faaliyetiyle ilgilidir.

Araştırmamızda **Borderline KB** ile ilgili yaptığımız korelasyon analizi sonucunda, Borderline KB ile hem DAS hem de DİS arasında anlamlı derecede pozitif yönde korelasyonlar (sırasıyla .30 ve .17 her iki katsayı için $p<.01$) bulunmuştur. Fakat bulunan bu korelasyon katsayıları arasındaki farkın anlamlı derecede olup

olmadığı analiz edildiğinde ise farkın DAS lehine yüksek olduğu görülmüştür. Borderline KB puanının hem DAS hem de DİS değişkenleri tarafından anlamlı derecede yordandığı bulunmuştur. Ancak bağımsız değişkenlerin yordama gücü DAS faktöründe DİS'e göre daha yüksektir. Bu sonuçlarla birlikte yapılan faktör analizine göre, bu kişilik bozukluğunun ödüle duyarlılıkla bağlantılı olan DAS'la yapısal ilişki içinde olduğu sonucu elde edilmiştir. DAS ve DİS seviye gruplarının KB puanları karşılaştırıldığında, Borderline KB puanı DAS gruplarından DAS puanı yüksek grup lehine anlamlı derecede yüksek çıkmıştır. DİS gruplarının bu kişilik bozukluğu puanları karşılaştırıldığında ise, yüksek seviye DİS grubu lehine marjinal bir anlamlı fark ($p=.051$) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, Borderline KB'nin DAS ve DİS'le kombine bir ilişki içinde olduğunu fakat bu ilişkinin DAS lehine daha güçlü olduğunu göstermektedir. Bu alanda yapılan diğer araştırmalara bakıldığında Ross v.d. (2013) Borderline KB ile DİS arasında anlamlı derecede bir korelasyon bulamazken DAS'la (.22) anlamlı derecede korelasyon bulmuştur. Diğer araştırmalarda ise (Cleas v.d., 2009 ve Pastor v.d., 2007) araştırmamızda olduğu gibi kombine bir ilişki söz konusuysen araştırmamızdan farklı olarak bu ilişkiler DİS lehinedir. Soler ve arkadaşlarının (2014) araştırmasında Borderline kişilik bozukluğu olan bir grupla sağlıklı grup karşılaştırılmış ve çalışmamıza benzer şekilde Borderline grubun hem DAS hem de DİS puanlarının diğer grubun puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Borderline kişilik bozukluğu ile ilgili mevcut teorilerin ortak görüşüne göre, bu bozukluğun iki ana özelliği duygusal dengesizlik ve dürtüselliktir. Bu özelliklerden duygusal dengesizlik, DSM-5 Bölüm III'te yer alan kişiliğin patolojik özelliklerinden olumsuz duygulanımla ilişkiliyken (dolayısıyla DİS'le) dürtüsellik özelliği ise karşıtlık, ketlenememe ve risk almayla (dolayısıyla DAS'la) ilişkilidir (Soler v.d., 2014). Bu açıdan bakıldığında, bu kişilik bozukluğunun yüksek DİS faaliyetiyle ilişkili olabileceği gibi daha baskın bir şekilde yüksek bir DAS faaliyetiyle ilişkili olması da beklenebilir. Çünkü PDT'ye göre duygusal dengesizlik yani nörotisizm daha çok DİS'le (anksiyete boyutuyla) olmak üzere, aynı zamanda DAS'la da (dürtüsellik boyutuyla) ilişkilidir. Elde ettiğimiz sonuçlar, yani bu kişilik bozukluğuyla DAS faaliyetinin DİS faaliyetine göre daha yüksek ilişki içinde olması PDT'nin bu temel önermesi doğrultusundadır. DSM-5 kriterlerine bakıldığı zaman, bu kişilerin cezanın kesilmesine veya verilmemesine bağlanan şartlı uyarılara bir tepki olarak DAS'ın bir fonksiyonu olan "aktif kaçınma" davranışları (Corr, Pickering ve Gray, 1995) gösterdikleri görülecektir. Terk edilmekten kaçınmak için çılgınca çaba gösterme gibi davranışlar aktif kaçınmaya örnek olarak verilebilir. Bilindiği gibi Borderline kişilik bozukluğunda anksiyeteye tolerans düzeyi düşüktür. Bize göre, kişi DAS faaliyeti yüksek olduğu için yaşadığı anksiyeteyi kendisine kötülüğü dokunabilecek düzeyde bir dürtüsellikle yatıştırmaya çalışmaktadır. Örneğin; kişi aşırı para harcama, cinsellik, madde kullanımı, tıkmırcasına yeme gibi haz boyutu da olan davranışlar sergilemektedir. Bütün bu durumlar Borderline kişilerde DAS ve DİS faktörlerinin karşılıklı etkileşim içinde olduğunu göstermektedir. Fakat bu etkileşimde regresyon ve faktör analizi sonuçlarında da görüleceği gibi birincil faktör yüksek DAS faaliyettir.

Yaptığımız analiz sonucunda, **Narsisistik KB** ile hem DAS hem de DİS arasında pozitif yönde ve anlamlı derecede korelasyon bulunmuştur. Bulunan korelasyon katsayıları arasındaki fark analiz edildiğinde DAS'la bulunan korelasyon katsayısının DİS'le olan korelasyon katsayısından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç Narsisistik KB'nin DİS'ten çok DAS'la ilişkili olduğunu göstermektedir. Yani, DAS ve DİS puanları artarken Narsisistik KB puanları da artmaktadır. Regresyon analizinde Narsisistik KB puanlarının daha çok DAS bağımsız değişkeni tarafından olmak üzere, DİS tarafından da yordandığı tespit edilmiştir. Yapılan faktör analizi ise Narsisistik KB'nin DAS'la bağlantılı olan ödüle duyarlılık faktörüne yüklendiğini göstermektedir. Narsisistik KB puanları DAS ve DİS seviye grupları açısından karşılaştırıldığında ise DAS puanı yüksek grubun DAS puanı düşük gruptan, DİS puanı yüksek grubun DİS puanı düşük gruptan anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Bu kişilik bozukluğu ile ilgili tüm analizler Narsisistik kişilik bozukluğunun hem DAS hem de DİS'teki faaliyetin artışıyla bağlantılı olduğunu fakat bu kombine ilişkinin DAS lehine olduğunu göstermektedir.

Narsisistik KB ile DAS/DİS faktörleri arasındaki ilişkinin incelendiği Ross v.d.'nin (2013) araştırmasında DAS'la anlamlı derecede pozitif ilişki bulunurken DİS'le anlamlı derecede bir ilişki bulunmamıştır. Cleas v.d.'nin (2009) araştırmasında ise hem DAS'la hem de DİS'le anlamlı derecede ve kombine bir ilişki bulunmuştur fakat araştırmamızdan farklı olarak bulunan bu değerler ne DAS'ın ne de DİS'in lehinedir. Pastor'un (2007) Ben Porath'ın MMPI-KB formunu kullandığı araştırmasında DAS'la pozitif fakat anlamlı derecede olmayan (.17) DİS'le anlamlı derecede negatif (-.77), Morey'in MMPI-KB formunu kullandığında ise DAS'la anlamlı derecede pozitif (.46), DİS'le anlamlı derecede negatif (-.41) korelasyon katsayısı bulunmuştur. Lootens'in (2010) çalışmasında ise, araştırma sonuçlarımızla benzer şekilde bu kişilik bozukluğu hem ceza (.18) hem de daha yüksek olmak üzere ödüle duyarlılıkla ilişkilidir. Diğer araştırmalardan farklı olarak, Foster ve Trimm'in (2008) Narsisistik KB'nin gizil ve açık tipleriyle ilgili yaptıkları araştırmada, gizil Narsisistik tipin benlik saygısının düşük olduğu ve kaçınma motivasyonu (DİS) pozitif yönde bir ilişki

içinde olduğu bulunurken yaklaşma motivasyonu (DAS) anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmamıştır. Açık Narsisistik KB ile ilgili olarak ise kaçınma motivasyonu (DİS) negatif, yaklaşma motivasyonu (DAS) pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ayrıca Foster'ın çalışması, bu kişilik bozukluğunun DAS'a ve DİS'e duyarlı iki tipinin olduğunu göstermesi açısından da önemlidir. Benzer şekilde, literatürde Narsisistik kişilik bozukluğunun daha katı ve aşağılayıcı tip olan "kalın derili tip" ve daha kırılabilir bir yapısı olduğu izlenimi veren "ince derili tip" (Rosenfeld,1987) veya "bencil narsisistik" ve "çözölmeye yatkın narsisistik" (Broucek, 1982) şeklinde tiplere ayrılması DİS ve DAS'a duyarlı ayrı tiplerin olabileceğini düşündürmektedir. DSM-5'te (APA, 2013) Narsisistik kişilik bozukluğunun tipik özelliklerinin dikkat ve onay arayışı girişimleri ile değişken ve kırılabilir benlik saygısı ve açık ya da gizli büyükleme olduğu belirtilmektedir. Bu tipik özelliklere bakıldığında DSM-5'teki Narsisistik kişilik bozukluğunun yukarıda sayılan tipleri kapsayan tek bir tip olduğu görölmektedir. Araştırmamızda kullandığımız CATI+TR DSM-5'i referans aldığı için, (yani Narsisistik kişilik bozukluğunu tek bir tip olarak ele aldığı için) bu kişilik bozukluğuyla hem DAS hem de DİS arasında ilişki bulunmuştur diyebiliriz.

B Kümesi KB ortalama toplam puanı ile DAS ve DİS faktörlerinin arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon analizi sonucunda DAS'la anlamlı derecede pozitif korelasyon bulunmuştur. Elde edilen değerler B Kümesi KB ortalama toplam puanı ile DAS ve DİS arasında beklenen ilişkiye yönelik iddiaları desteklemiştir. Yaptığımız regresyon analizi sonucunda ise B Kümesi ortalama toplam puanının DİS bağımsız değişkeni tarafından %1.4, DAS bağımsız değişkeni tarafından %19.5 oranında yordandığı tespit edilmiştir. Regresyon sonuçlarından da görüleceği gibi, B Kümesi toplam puanı DAS değişkeni tarafından oldukça yüksek bir seviyede yordanmaktadır. B Kümesi KB toplam ortalama puanı DAS puanı yüksek grup lehine anlamlı derecede yüksekken, DİS grupları arasında anlamlı bir değişim söz konusu değildir.

Sonuçlarımız, Ross (2013) ve Pastor'un (2007) B Kümesi KB puanları ile DAS arasında elde ettikleri anlamlı derecedeki pozitif korelasyonla ve Kimbrel ve arkadaşlarının (2012) B Kümesi kişilik bozukluklarının yordanmasında DAS'ın yordayıcı bir etkiye sahip olduğu sonuçlarıyla uyumludur. B Kümesi KB ortalama puanlarıyla ilgili elde ettiğimiz bulgular göz önünde bulundurulduğunda, DSM-5'te dürtüsellikle karakterize edilen kişilik bozuklukları B kümesi semptomlarının PDT'de ödüle duyarlılıkla ilişkili olduğu iddia edilen DAS faaliyetindeki artışla bağlantılı olduğu söylenebilir.

Çekingen KB ile yaptığımız analizler sonucunda DİS'le pozitif ve anlamlı derecede ve DAS'la negatif ve anlamlı derecede korelasyon tespit edilmiştir. Regresyon analizinde bu kişilik bozukluğu puanının negatif korelasyonun etkisiyle %3.4'lük kısmının DAS, %15.9'lük kısmının ise DİS bağımsız değişkeni tarafından yordandığı sonucu elde edilmiştir. Kişilik bozukluklarıyla DAS ve DİS değişkenlerinin faktör analizine sokulması sonucunda Çekingen KB'nin cezayla bağlantılı olan DİS'le aynı faktöre yüklenerek DİS ile arasında yapısal bir ilişki söz konusudur. Çekingen KB puanlarının DAS ve DİS seviye gruplarına göre karşılaştırılması sonucunda, DAS puanı düşük grubun KB puanının DAS puanı yüksek grubun puanından, DİS puanı yüksek grubun puanının ise DİS puanı düşük grubun puanından anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Bulgular Çekingen KB'nin düşük DAS ve yüksek DİS faaliyetiyle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Yani, bu kişilik bozukluğu ile DAS ve DİS faaliyeti arasında kombine bir ilişki söz konusudur. Elde ettiğimiz sonuçlar, Cleas'ın bulguları dışında (sadece DİS'le anlamlı derecede pozitif korelasyon) Ross (2013) ve Pastor'ün (2007) bulgularıyla benzerdir. Her iki araştırmada da araştırma bulgularımızda olduğu gibi DAS'la negatif anlamlı, DİS'le pozitif anlamlı korelasyon bulunmuştur.

Çekingen kişilik bozukluğunun tipik özellikleri, olumsuz değerlendirilme ve dışlanma düşünceleriyle meşgul olma, alay edilme ya da utanma korkuları, beceriksizlik ve yetersizlik duygularıyla bağlantılı olarak sosyal ortamlardan kaçınma ve kişilerarası ilişkilerde tutuk davranmadır (APA, 2013). Bu tipik özellikler elde ettiğimiz bulgularla paraleldir. Yani, kişi cezalandırılma korkusuyla sosyal ortamlardan kaçınmakta ve kişiler arası ilişkilerde tutuk davranmakta bir diğer deyişle, DİS faaliyetindeki artış nedeniyle cezaya götüren davranışlarını ketlemektedir. Ancak burada yorumlanması gereken bir diğer bulgu, DAS'la bulunan negatif ilişkidir. Literatürde negatif ilişki ya istatistiksel olarak yorumlanmış yani "bir değişken artarken diğeri düşmektedir" şeklinde ifade edilmiş ya da teorik olarak düşük faaliyet olarak yorumlanmıştır. Bize göre, DAS veya DİS'le negatif ilişki bu sistemlerdeki faaliyetin düşük olmasının yanı sıra kişilik bozukluğu tipine göre farklı anlamlara gelmektedir. Örneğin, Çekingen kişilik bozukluğundaki DAS'la negatif ilişki, kişinin DİS'in yüksek faaliyetinin (utanma ve reddedilme korkuları) etkisiyle ödüllendirici duruma karşı duyarsız ve umursamaz değil, istemesine rağmen ödülünden kaçınması anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle, Çekingen kişi takdir almak, onaylanmak beğenilmek ister fakat eleştirileceği veya utandırılacağı endişesiyle böyle durumlardan uzak durur. Bu durum bireyleri eleştirilmekten, başarısızlıktan, reddedilmekten yani PDT açısından söylenecek olursa cezaya götüren davranışlardan korur. Çekingen kişilik bozukluğunda ebeveynin

küçümsemesi veya aşırı koruyup kollamasının olası etken olması (Köroğlu, 2012; Svrakic ve Cloninger, 2007) bu kişilerin ebeveynlerinin beklenti düzeylerinin bir yandan yüksek olduğunu bir yandan da çocuğu yetersiz gördüklerini göstermektedir. Çekingen kişiyle narsisistik kişinin ebeveyn tutumu açısından farkı, çocuğun küçümsemesi veya utandırılması yani cezalandırılmasıdır, diyebiliriz. Bir başka deyişle, narsisistiğin ebeveyni “biz senden bekliyoruz ve sen yaparsın” mesajı verirken çekingenin ebeveyni “biz senden bekliyoruz ama sen yapamazsın, yetersizsin” mesajı vermektedir. Narsisistik kişide ebeveynin beklenti düzeyinin yüksek olması (benliğin şişirilmesi) bile kendi başına bir ödüldür. Bu da, kişinin DAS faaliyetini arttırırken bir yandan içsel olarak kaygıya neden olur ve DAS kadar olmasa da DİS seviyesinde bir artışa yol açar. Özetle, çekingen kişi ödülle ilgili isteklerini, narsisistik kişi cezayla ilgili kaygılarını iç dünyalarında yaşamaktadırlar. Davranış düzeyinde ise çekingenin ceza korkusu, narsisistik kişinin ise ödül beklentisi dışı yansımaktadır.

Bağımlı KB ile DİS arasında anlamlı derecede pozitif korelasyon elde edilirken DAS’la arasında pozitif yönde fakat anlamlı olmayan derecede korelasyon bulunmuştur. Regresyon analizi Bağımlı KB puanının DİS bağımsız değişkeni tarafından yordandığını göstermiştir. Faktör analizine göre ise, Çekingen KB cezayla bağlantılı olan DİS’le aynı faktöre yüklenmektedir. DAS seviye gruplarının Bağımlı KB puanları arasında anlamlı bir fark bulunamazken, KB puanı DİS puanı düşük olan gruba göre DİS puanı yüksek olan grup lehine anlamlı derecede yükselmektedir. Elde ettiğimiz korelasyon sonuçları, Ross v.d. (2013), Cleas v.d. (2009) ve Pastor’un (2007) sonuçlarıyla korelasyon katsayıları farklı olmakla birlikte benzerdir. Sonuç olarak, DİS faaliyetindeki artışla Bağımlı KB arasında bağlantı olduğunu ve DİS faaliyetindeki artışın bu kişilik bozukluğu puanlarında anlamlı derecede bir değişime yol açtığı söylenebilir. DSM-5’e göre Bağımlı kişilik bozukluğu değişik bağlamlarda ortaya çıkan boyun eğici ve yapışkan davranışlara ve ayrılma korkularına yol açan, ilgilenilme gereksinimi ile giden yaygın bir örüntüdür. Etiyolojik olarak bakılacak olursa süregelen fiziksel bir rahatsızlık ya da ayrılık anksiyetesi bu bozukluğa yakınlık oluşturmaktadır (Svrakic ve Cloninger, 2007). Bağımlı kişiler genellikle, bağımsızlığın kötü sonuçlar vereceğini savunan ebeveynin ve özellikle çocuklarının yaşamına fazla giren annelerin ürünüdür. Bağımlılık eğiliminin, gelişimin her aşamasında anne tarafından pekiştirilmesinin bu kişilik bozukluğuna zemin oluşturduğu görüşü de savunulmaktadır (Geçtan, 2003). Yani bağımlı kişilik bozukluğu olan kişilerde bağımsız davranışın cezayla sonuçlanacağı düşüncesiyle bu tür davranışlar ketlenmekte dolayısıyla DİS faaliyeti artmaktadır. Bu yüzden de bu kişiler dış dünyayla tek başına baş edemeyecekleri duygusuyla başkalarının desteğine ihtiyaç duymakta ve bağımlı oldukları kişilere karşı boyun eğici ve yapışkan davranışlar sergilemektedirler. Bağımlı kişilerde boyun eğici ve yapışkan davranışların ortaya çıkmasının sebebi, cezaya karşı bir önlem alma yani yine bir DİS faaliyetinin sonucu olarak düşünülebilir.

Obsesif-Kompulsif KB ile DAS/DİS faktörlerinden DİS’le anlamlı derecede pozitif korelasyon katsayısı bulunmuştur. Regresyon analizinde, bu kişilik bozukluğu puanının %9.1’lik oranda DİS, %1.3’lük oranda DAS tarafından yordandığı tespit edilmiştir. Faktör analizi sonucunda ise, Obsesif Kompulsif KB ödüle ve cezaya duyarlılık olarak adlandırdığımız faktörlerden cezaya duyarlılıkla bağlantılı olan DİS’le aynı faktöre yüklenmiştir. t testi analizinde, DİS puanı yüksek grubun Obsesif Kompulsif KB puanının DİS puanı düşük gruba göre anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. DAS seviye gruplarının KB puanları arasında ise anlamlı derecede bir fark bulunmamıştır. Sonuç olarak, DİS faktörüyle Obsesif Kompulsif KB’nin yapısal bir ilişki içinde olduğu ve DİS faaliyetindeki artışın bu kişilik bozukluğuna yakınlık oluşturduğu tezi desteklenmektedir. Elde ettiğimiz korelasyon sonuçları, bu alanda yapılan çalışma sonuçlarıyla (Ross v.d. vd,2013; Cleas v.d., 2009; Pastor v.d., 2007) uyum içindedir. Bu çalışmalarda da Obsesif Kompulsif KB ile DİS arasında anlamlı derecede pozitif, DAS’la pozitif fakat anlamlı derecede olmayan korelasyon katsayıları bulunmuştur. Fullana ve arkadaşları (2004a) tarafından yapılan çalışmada da, obsesif- kompulsif KB olan hasta grubunun cezaya, normal kontrol grubuna oranla yüksek duyarlılık gösterdiği fakat iki grup arasında ödüle duyarlılık açısından bir fark olmadığı bulunmuştur.

Obsesif-kompulsif kişilik bozukluğunun tipik özellikleri katı mükemmeliyetçilik, katılık, kararsızlık ve sınırlı duygusal ifade nedeniyle yakın ilişkiler kurulması ve sürdürülmesinde zorluklardır. OKB daha çok, katı bir disiplinle yetiştirilmiş kişilerde görülmektedir (Köroğlu, 2012). OKB’li kişilerin örneğin mükemmeliyetçi davranışları ve düzenlilikleri ödül elde etmek için gibi görünse bile aslında bu tutumları DİS faaliyetinin bir sonucu olarak gerçekleşmekte ve cezanın gelmesine karşı bir önlem amacı taşımaktadır. Obsesif-Kompulsif kişiler, yukarıda bahsedilen tipik davranışları aracılığıyla dış dünyayı kendilerine göre düzenlemeye ve kontrol altına almaya çalışmaktadırlar. Obsesif-Kompulsif kişilerin kuralları kendileri koyduklarında cezaya karşı önlem alabildiklerine inandıklarını ihtimal dahilinde söyleyebiliriz.

C Kümesi KB ortalama toplam puanı ile DAS ve DİS faktörlerinin arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon analizi sonucunda DİS’le anlamlı derecede pozitif (.43 p<.001) korelasyon bulunmuştur. Regresyon analizi

sonucunda ise, C Kümesi ortalama toplam puanının DİS bağımsız değişkeni tarafından %18.3 oranında yordandığı tespit edilmiştir. DAS bağımsız değişkeni ise bu kişilik bozukluğu kümesini yordama gücüne sahip değildir. C Kümesi KB toplam ortalama puanı, DİS puanı yüksek grup lehine anlamlı derecede yüksekken DAS grupları arasında anlamlı bir değişim söz konusu değildir. Ross, S.R., v.d. vd (2013) ve Pastor v.d. (2007) çalışmalarında C Kümesi KB puanları ile DİS arasında anlamlı derecede korelasyon bulmuşlardır. Bu küme ile ilgili bir diğer araştırmada (Caseras, Torrubia ve Farré, 2001) C Kümesi KB'leri olan hasta grubun cezaya duyarlılık seviyelerinin diğer kişilik bozukluğu (A ve B kümesi) olanlardan ve normal gruptan anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Kimbrel ve arkadaşlarının (2012) araştırmasında ise C kümesi kişilik bozuklukları semptomlarının yordanmasında DİS'in yordayıcı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, bu alanda yapılan araştırmalarla bizim araştırma bulgularımız birbirini destekleyici bir niteliktedir.

B ve C kümesi kişilik bozuklukları ortalama toplam puanlarının DAS ve DİS'le ilişkileri incelendiğinde dürtüsellikle karakterize edilen B kümesi ödüle artmış duyarlılıkla bağlantılı olan yüksek DAS faaliyetiyle ilişkiliyken, anksiyete ile karakterize edilen C kümesi cezaya artmış duyarlılıkla bağlantılı olan yüksek DİS faaliyetiyle ilişkilidir. Sonuç olarak, B kümesi yüksek DAS faaliyetiyle C kümesi ise yüksek DİS faaliyetiyle bağlantılıdır. Bu tespit, Kimbrel ve diğerlerinin (2012) araştırmasında elde ettiği B kümesinin DAS ve C kümesinin DİS tarafından yordandığı bulgularıyla uyumludur.

B ve C kümesi kişilik bozukluklarıyla DAS ve DİS değişkenlerinin aralarındaki yapısal ilişkiye yönelik yaptığımız faktör analizi sonucunda DAS ile B kümesi kişilik bozuklukları ve DİS ile ise C kümesi kişilik bozuklukları aynı faktörlere yüklenerek ödüle ve cezaya duyarlılıkla ilgili 2 faktörlü bir yapı ortaya çıkarmıştır. Yani, DSM-5'te B kümesi kişilik bozukluklarının dürtüsellikle ve C kümesi kişilik bozukluklarının ise anksiyete ile karakterize olması nedeniyle (Pekiştirici Duyarlılık Teorisi'nde iddia edildiği gibi) bu temel özelliklerin ödüle ve cezaya duyarlılıkla bağlantılı olduğu hipotezi desteklenmiştir.

Yapılan çalışmalarda araştırma sonuçları genel bir benzerlik göstermekle birlikte, bazı kişilik bozukluklarıyla DAS ve DİS faktörleri arasındaki ilişkiler farklı seviye ve/veya yönlerdedir. Sonuçların değişkenlik göstermesinin muhtemel sebepleri kullanılan ölçekler, katılımcıların demografik özellikleri, katılımcı sayıları, kişilik bozukluğu tanısı alıp almamaları ya da kültürler arası farklılıklar olabilir. Bu noktada, araştırmaların daha büyük katılımcı örneklerinde ve kişilik bozukluğu tanısı almış gruplarla kontrol grupları arasında karşılaştırma yapılarak gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmalıdır. Bu durum bizim araştırmamızın da başlıca kısıtlılığıdır.

Araştırmamızdan elde ettiğimiz bulgular, kişilik bozukluklarının DAS ve DİS faaliyetlerindeki artış veya azalışla ilişkili olmakla beraber mevcut duruma ilişkindir. Yani, kişinin dünyaya ne derecede yüksek veya düşük bir DAS veya DİS faaliyetiyle geldiği hakkında bir bilgi vermemektedir. Yine de, başlangıçtaki faaliyet seviyesini bilememekle birlikte, semptomlara ve etiyolojik nedenlere bakarak baskın olan sistemin hangisi olduğu hakkında bir tahminde bulunabiliriz. Sonuçları tartışırken de örneklerini verdiğimiz gibi, çevresel şartlar baskın sistemle örtüşmese bile sistem faaliyetini yürütmekte ve çevresel faktörler bu sisteme göre etki göstermektedir. Bu da bizi, aslında biyolojik olarak getirdiğimiz yapının çevresel faktörlerden daha belirleyici bir rolü olduğu hatta çevresel faktörlerin kişiliği nasıl ve ne düzeyde etkileyeceğini belirlediği fikrine götürmektedir. Yani, çevresel faktörlerin etkisi ancak kişinin DİS veya DAS sistemlerinden hangisine daha yatkın olduğuyla ilgilidir. Özetle, kişinin belli bir eğilimle doğduğunu ve çevresel koşulların etkisiyle bu eğilimlerin güçlendiğini veya zayıfladığını ve teorinin bu iddiasına ek olarak, çevresel faktörlerin bu biyolojik yapıya göre etki gösterdiğini söyleyebiliriz. Hatta bize göre, kişi çevresel faktörleri bu mizaç özelliklerine göre seçerek algılamakta, yorumlamakta ve bu yorumlara göre temel şemalarını oluşturmaktadır. Bu bağlamda DAS ve DİS faaliyetleri ile bilişsel şemalar arasındaki muhtemel ilişkilerin araştırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak elde ettiğimiz bulgular, DAS ve DİS faktörleriyle kişilik bozukluklarının anlamlı derecede ilişki içinde olduğunu, bu bağımsız değişkenlerin ilişkili oldukları kişilik bozukluklarını yüksek oranda yordadığını, B ve C kümesi kişilik bozukluklarının ödüle ve cezaya duyarlılıkla yapısal bir ilişki gösterdiğini ve düşük veya yüksek DİS/DAS düzeylerinde kişilik bozukluğu puanlarının anlamlı derecede değiştiğini göstermiştir. Bu durum, PDT'nin kişiliğin temel boyutları olarak iddia ettiği ödüle duyarlılıkla ilişkili olan dürtüsellik (DAS) ve cezaya duyarlılıkla ilişkili olan anksiyete (DİS) boyutlarında uçlarda olan bireylerin psikopatoloji oluşumu açısından yüksek risk taşıdıkları teziyle uyumluluk göstermektedir. Bu sonuçlar, kişilik bozukluklarının etiyolojisinde, değerlendirilmesinde ve tedavisinde DAS ve DİS faktörlerinin göz önünde bulundurulması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, DAS veya DİS faktörlerinin değerlendirilmesi kişilik bozuklukları açısından riskli popülasyonun tespitinde de faydalı olabilir.

Pekiştirici Duyarlılık Teorisinde DİS ve DAS boyutlarıyla kişilik bozuklukları arasında teorik bağlantılar sunulmasına rağmen bu alanda çok az araştırma yapılmıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde araştırmamız hem bu alanda literatüre bir katkı sağlarken hem de ülkemiz için öncül bir çalışma niteliği taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013). Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı Beşinci Baskı (DSM-5), (Çev. Köroğlu, E.), Hekimler Yayın Birliği, Ankara
- Bijttebier, P.; Beck, I.; Claes, L. & Vandereycken, W. (2009). "Gray's Reinforcement Sensitivity Theory as a Framework for Research on Personality-Psychopathology Associations", *Clinical Psychology Review*, 29: 421-430
- Bilge, Y. (1998). "Operant Öğrenmede Kişilik Tipleri ve Takviye Türleri Arasındaki İlişki", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bilge, Y. (2014). "Coolidge Eksen İki Envanteri Plus'ın Türkçe Adaptasyonu Ve DSM-5'te Yer Alan Kişilik Bozukluklarının Davranışsal İnhibisyon ve Davranışsal Aktivasyon Sistemleriyle İlişkilerinin İncelenmesi" Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Broucek, F.J. (1982) "Shame and its Relationship to Early Narcissistic Developments", *The International Journal of Psychoanalysis*, 63:369-378.
- Carver, C. S. & White, T. (1994). "Behavioral Inhibition, Behavioural Activation, And Affective Responses to Impending Reward and Punishment: the BIS/BAS Scales", *Journal of Personality and Social Psychology*, 67: 319-333.
- Caseras, X.; Torrubia, R. & Farré, J. M. (2001). "Is the Behavioral Inhibition System the Core Vulnerability for Cluster C Personality Disorders?" *Personality and Individual Differences*, 31:349-359.
- Claes, L.; Vertommen, S.; Smits, D. & Bijttebier, P. (2009). "Emotional Reactivity and Self-regulation in Relation to Personality Disorders", *Personality and Individual Differences*, 47:948-953
- Coolidge F. L. (1984). *Coolidge Axis II Inventory*, U.S. Copyright TXU-026, Washington, D.C.
- Coolidge F. L. & Merwin M. M. (1992). "Reliability and Validity of the Coolidge Axis II Inventory: A new Inventory for the Assessment of Personality Disorders", *Journal of Personality Assessment*, 59: 223-238
- Coolidge F. L. (2006). *The Coolidge Axis II inventory Plus-Revised: Manual*, Colorado Springs, CO:Author
- Corr, P. J., Pickering, A. D. & Gray, J. A. (1995). "Personality and Reinforcement in Associative and Instrumental Learning", *Personality and Individual Differences*, 19:47-71.
- Corr, P. J. (2004). "Reinforcement Sensitivity Theory and Personality", *Neuroscience Biobehavioral Reviews*, 28(3), 317-332.
- Dissabandara, L. O.; Loxton, N. J.; Dias, S. R.; Daghli, M. & Stadlin, A. (2012). "Testing the Fear and Anxiety Distinction in the BIS/BAS Scales in Community and Heroin-dependent Samples", *Personality and Individual Differences*, 52 (8):888-892
- Eysenck, H.J. (1987). "The Definition of Personality Disorders and Criteria Appropriate for Their Description", *Journal of Personality Disorders*, 1(3): 211-219, The Guilford Press
- Foster, J. D. & Trimm, R. F. (2008). "On Being Eager and Uninhibited: Narcissism and Approach-Avoidance Motivation", *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34(7):1004-1017.
- Fowles, D. C. (1980). "The Three Arousal Model: Implications of Gray's Two-Factor Learning Theory for Heart Rate, Electrodermal Activity, and Psychopathy", *Psychophysiology*, 17(2):87-104.
- Fullana, M.À.; Mataix-Cols, D.; Trujillo, J. L.; Caseras, X.; Serrano, F.; Alonso, P. & Torrubia, R. (2004a). "Personality Characteristics in Obsessive-Compulsive Disorder and Individuals with Subclinical Obsessive-Compulsive Problems", *British Journal of Clinical Psychology*, 43(4):387-398.
- Fullana, M. A.; Mataix-Cols, D.; Caseras, X.; Alonso, P.; Manuel M. J.; Vallejo, J. & Torrubia, R. (2004b). "High Sensitivity to Punishment and Low Impulsivity in Obsessive-Compulsive Patients with Hoarding Symptoms", *Psychiatry Research*, 129(1):21-27.
- Geçtan, E. (2003). *Psikodinamik Psikiyatri Ve Normaldışı Davranışlar*, Metis Yayınları, İstanbul

- Gray, J. A. (1970). "The Psychophysiological Basis of Introversion–Extraversion" *Behavior Research and Therapy*, 8(3):249–266.
- Gray, J. A. (1981). "A Critique of Eysenck's Theory of Personality" , In H. J. Eysenck (Ed.), *A Model of Personality*, 246–276, Springer. New York.
- Gray, J. A. (1982). *The Neuropsychology of Anxiety: an Enquiry in To the Functions of the Septo-hippocampal System*, Oxford University Press, Oxford
- Gray, J. A. (1987). "Perspectives on anxiety and impulsivity: A commentary. *Journal of Research in Personality*", 21(4): 493-509.
- Gray, J. A. (1991). "Neural Systems of Motivation, Emotion and Affect", In J. Madden (Ed.), *Neurobiology of Learning, Emotion And Affect*, 273–306, Raven Press, New York.
- Gray, J. A. & McNaughton, N. (2000). *The Neuropsychology of Anxiety: an Enquiry in to the Functions of the Septo-hippocampal System*, 2nd Edition. Oxford University Press, Oxford.
- Gupta, B. S. (1976). "Extraversion and Reinforcement in Verbal Operant Conditioning", *British Journal of Psychology*, 67: 47–52.
- Gupta, B. S. (1990). "Impulsivity/Sociability and Reinforcement in Verbal Operant Conditioning: A Replication", *Personality and Individual Differences*, 11:585–589.
- Gupta, B. S. & Nagpal, M. (1978). "Impulsivity/Sociability and Reinforcement in Verbal Operant Conditioning". *British Journal of Psychology*, 69(2): 203-206.
- Gupta, S. & Shukla, A. P. (1989). "Verbal Operant Conditioning as a Function of Extraversion and Reinforcement". *British Journal of Psychology*, 80(1): 39-44.
- Harnett, P. H.; Loxton, N. J. & Jackson, C. J. (2013). "Revised Reinforcement Sensitivity Theory: Implications for Psychopathology and Psychological Health", *Personality and Individual Differences*, 54(3): 432-437.
- He, W.; Qi, A.; Wang, Q.; Wu, H., Zhang, Z., Gu, R., & Luo, W. (2017). Abnormal Reward and Punishment Sensitivity Associated with Internet Addicts. *Computers in Human Behavior*.
- Heubeck, B. G.; Wilkinson, R. B. & Cologon, J.(1998)."A Second Look at Carver and White's (1994) BIS/BAS Scales". *Personality and Individual Differences*, 25(4): 785-800.
- Hundt, N. E.; Williams, A. M.; Mendelson, J. & Nelson-Gray, R. O. (2013). "Coping Mediates Relationships between Reinforcement Sensitivity and Symptoms of Psychopathology", *Personality and Individual Differences*, 54(6): 726-731.
- Kasch, K. L.; Rottenberg, J.; Arnow, B. A. & Gotlib, I. H. (2002). "Behavioral Activation and Inhibition Systems and the Severity and Course of Depression", *Journal of Abnormal Psychology*, 111(4): 589.
- Kimbrel, N. A.; Cobb, A. R.; Mitchell, J. T.; Hundt, N. E. & Nelson-Gray, R. O. (2008). "Sensitivity to Punishment and Low Maternal Care Account for the Link Between Bulimic and Social Anxiety Symptomology", *Eating Behaviors*, 9(2): 210-217.
- Kimbrel, N. A.; Cobb, A. R.; Mitchell, J. T.. & Nelson-Gray, R.O. (2010). "An Examination of the Relationship Between Behavioral Approach System (BAS) Sensitivity and Social Interaction Anxiety", *Journal of Anxiety Disorders*, 24(3): 372-378.
- Kimbrel, N. A.; Mitchell, J. T.; Hundt, N. E., Robertson, C. D. & Nelson-Gray, R. O. (2012). "BIS and BAS Interact with Perceived Parental Affectionless Control to Predict Personality Disorder Symptomatology", *Journal of Personality Disorders*, 26(2): 203-212.
- Kingsbury, A.; Coplan, R. J., Weeks, M. & Rose-Krasnor, L.(2013)."Covering all the BAS's: A Closer Look at The Links Between BIS, BAS, and Socio-Emotional Functioning in Childhood", *Personality and Individual Differences*. 55 (5): 2013, 521–526
- Köroğlu, E. (2012). *Klinik Psikiyatri, Hekimler Birliği Yayınları*, Ankara
- Lootens, C. M. (2010). "An Examination of the Relationships Among Personality Traits, Perceived Parenting Styles, and Narcissism", *Doctoral Dissertation*, University of North Carolina at Greensboro.

- Mc Cord, R. R. & Wakefield, J. A. (1981). "Arithmetic Achievement as a Function of Introversiön–Extraversiön and Teacher-Presented Reward and Punishment", *Personality and Individual Differences*, 2(2): 145-152.
- Mueller, A.; Claes, L.; Mitchell, J. E.; Faber, R. J.; Fischer, J. & De Zwaan, M. (2011). "Does Compulsive Buying Differ Between Male and Female Students?", *Personality and Individual Differences*, 50(8): 1309-1312.
- Muris, P.; MEESTERS, C.; DE KANTER, E. & Timmerman, P. E. (2005). "Behavioural Inhibition and Behavioural Activation System Scales for Children: Relationships with Eysenck's Personality Traits and Psychopathological Symptoms", *Personality and Individual Differences*, 38(4): 831-841.
- Nagpal, M. & Gupta, B. S. (1979). "Personality, Reinforcement and Verbal Operant Conditioning", *British Journal of Psychology*, 70: 471–476.
- Park, S. M.; Park, Y. A.; Lee, H. W.; Jung, H. Y.; Lee, J. Y. & Choi, J. S. (2013). "The Effects of Behavioral Inhibition/Approach System as Predictors of Internet Addiction in Adolescents", *Personality and Individual Differences*, 54(1): 7-11
- Pastor, M. C.; Ross, S. R.; Segarra, P.; Montañés, S.; Poy, R., & Moltó, J. (2007). "Behavioral Inhibition and Activation Dimensions: Relationship to MMPI-2 Indices of Personality Disorder", *Personality and Individual Differences*, 42: 235–245.
- Pickering, A. D.; Díaz, A. & Gray, J. A. (1995). "Personality and Reinforcement: An exploration using a maze-learning task", *Personality and Individual Differences*, 18(4): 541-558.
- Pickering, A.D. & Gray, J.A. (1999). "The Neuroscience of Personality", in L.A. Pervin, O.P. John (Eds.), *Handbook of Personality: Theory and Research* (2nd ed.), pp. 277–299, Guilford Press, New York.
- Pickett, S. M.; Bardeen, J. R. & Orcutt, H. K.(2011). "Experiential Avoidance as a Moderator of the Relationship Between Behavioral Inhibition System Sensitivity and Posttraumatic Stress Symptoms", *Journal of Anxiety Disorders*, 25(8): 1038-1045.
- Quay, H. C. (1988). "The Behavioral Reward and Inhibition System in Childhood Behavior Disorder", L.M. Bloomingdale (Ed.), *Attention Deficit Disorder*, 3:176–186, Pergamon, Oxford.
- Quay, H. C. (1993). "The Psychobiology of Undersocialized Aggressive Conduct Disorder: A Theoretical Perspective", *Development and Psychopathology*, 5(1-2): 165-180.
- Rosenfeld, H. (1987). "Destructive Narcissism and the Death Instinct", *Impasse and Interpretation*, 105-132.
- Ross, S. R.; Keiser, H. N.; Strong, J. V. & Webb, C. M. (2013). "Reinforcement Sensitivity Theory and Symptoms of Personality Disorder: Specificity of the BIS in Cluster C and BAS in Cluster B", *Personality And Individual Differences*, 54(2): 289-293.
- Segarra, P.; Ross, S. R.; Pastor, M. C.; Montañés, S.; Poy, R. & Moltó, J.(2007). "MMPI-2 Predictors of Gray's Two-Factor Reinforcement Sensitivity Theory", *Personality and Individual Differences*, 43(3): 437-448.
- Slobodskaya, H. R. (2007). "The Associations Among the Big Five, Behavioural Inhibition and Behavioural Approach Systems and Child and Adolescent Adjustment in Russia", *Personality and Individual Differences*, 43(4): 913-924.
- Slobodskaya, H. R.; Safronova, M. V.; Knyazev, G. G. & Wilson, G. D. (2001). "Reactions of Russian adolescents to Reward and Punishment: A Cross-Cultural Study of the Gray–Wilson Personality Questionnaire"., *Personality and Individual Differences*, 30(7): 1211-1224.
- Smillie, L. D. & Jackson, C. J. (2006). "Functional Impulsivity and Reinforcement Sensitivity Theory", *Journal of Personality*, 74(1): 47-84.
- Soler, J.; Vega, D.; Elices, M.; Feliu-Soler, A.; Soto, À.; Martín-Blanco, A. & Pascual, J. C. (2014). "Testing the Reinforcement Sensitivity Theory in Borderline Personality Disorder Compared with Major Depression and Healthy Controls", *Personality and Individual Differences*, 61: 43-46.
- Svrakic, D.M., Cloninger, C.R. (2007). "Kişilik Bozuklukları", *Comprehensive Textbook of Psychiatry*, 8. Baskı, Cilt: 3, Sadock, B.J. ve Sadock, V.A. (Çeviri editörleri: Aydın, H. & Bozkurt, A.), Güneş Kitabevi, Ankara.

Şişman, S. (2012). “Davranışsal İnhibisyon Sistemi/Davranışsal Aktivasyon Sistemi Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, Psikoloji Çalışmaları Dergisi, 32(2):1-22.

Şişman, S.; Ayçiçeği-Dinn, A. & Dinn, W. M. (2008). “Davranışsal İnhibisyon Sistemi/Davranışsal Aktivasyon Sistemi Ölçeği'nin Üniversite Öğrencileri için Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması”, 15. Ulusal Psikoloji Kongresi'nde Sunulmuş Poster, 3-5 Eylül 2008, İstanbul.

Taylor, J., Reeves, M., James, L. & Bobadilla, L. (2006). “Disinhibitory Trait Profile and Its Relation to Cluster B Personality Disorder Features and Substance Use Problems”, European Journal of Personality, 20(4): 271-284.

Torrubia R.; Avila, C. & Molto, J. & Caseras, X. (2001). “The Sensitivity to Punishment and Sensitivity to Reward Questionnaire (SPSRQ) as A Measure of Gray's Anxiety and Impulsivity Dimensions” , Personality and Individual Differences, 31,(6): 837-862

Vervoort, L.; Wolters, L. H.; Hogendoorn, S. M.; De Haan, E. Boer, F. & Prins, P. J. (2010). “Sensitivity of Gray's Behavioral İnhibition System in Clinically Anxious and Non-anxious Children and Adolescents”, Personality and Individual Differences, 48(5): 629-633.